

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА
ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**TRANSLATION AND INTERCULTURAL
COMMUNICATION THROUGH THE
ENGLISH LITERATURE AND LINGUISTICS**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO'PLAMI

13 MAY, 2023

«Translation and intercultural communication through the English literature and linguistics» халқаро илмий-амалий анжумани материаллари. Бухоро – 2023. - 190 бет

Бухоро давлат университети ректори О.Х.Хамидовнинг 2023 йил 12 апрель 165-У-сонли буйруғи асосида 2023 йил 13 май куни “Translation and intercultural communication through the English literature and linguistics” мавзусидаги халқаро миқёсдаги илмий-амалий анжумани бўлиб ўтади.

Масъул муҳаррир:

Мирзаев Ибодулло Камолович – филология фанлари доктори, профессор

Таҳрир хайъати:

Н.Ф.Қосимова, А.А. Файзиева, М.Ғ.Рабиева, Н.С. Зокирова,
Н.Х.Рузиева, М.Т.Бабаев, Ш.Р.Тўйбоева, Л.Х.Хайдарова, Ш.Д. Холова

Такризчилар:

Расулов Зубайдулло Изомович – филология фанлари доктори, доцент
Ходжаева Дилафруз Иззатуллаевна - филология фанлари бўйича
фалсафа доктори, доцент

Мақолаларни тўпловчи ва нашрга тайёрловчи Таржимашунослик ва лингводидактика кафедраси ўқитувчилари Л.Х.Хайдарова ва Ш.Д.Холова

Ушбу тўпламда жамланган мақолалар қиёсий тилшунослик, таржимашунослик ва маданиятлараро мулоқот масалалари, қиёсий адабиётшунослик ва адабий оқимлар ривож масалалари, хорижий тилларни ўқитишнинг замонавий ёндашувлари ва истиқболлари, Ўзбекистонда таржима мактаби яратиш ва уни ривожлантиришда инновацион ғоя ва технологияларни қўллаш масалалари доирасида мутахассисларнинг тажриба ва фикр алмашинувини таъминлашга хизмат қилади.

The fact that understanding to some extent depends on the national culture testified perception of Americanisms by the native speakers of the some English language but which belongs to another national culture. Thus, informed –Englishman with high education of humanities couldn't say where “Peach tree Centre”) (the name of a new complex of buildings in Atlanta city) was situated. All questioned Americans claimed with confidence that such kind of name can be only in Georgia state (for Georgia is associated with “peaches”(персики) and its nickname “Peach state” (“Персиковый штат”) and if in Georgia than it means that it is in the largest and administrative center of the state – Atlanta.

Realia as the bearers of national coloring

Specialists in study of literature and masters of literary translation mark that national color of belles-lettres work is often expressed through national realities. The closer the work on its themes to the nation (people)'s life and on stylistics to the folklore, the brighter the national coloring becomes apparent⁴.

The concept “coloring” came to the terminology of literature study from the study of art. (Latin color-rang, compare-English local color) and has the meaning “totality of peculiarities of epoch, surroundings, peculiarity of smth). With a view to preserve national coloring of the work the realias including onomastic toponyms and anthroponomy in translating them into another language as a rule are not

translated (джип, drug-store, jeans, блейзер, пуловер, Уотергейт, Микки-Маус) for they belong to the category of “untranslatable in translation”.

Realias and the problem of understanding the text

Realias are the components of background knowledge's, which are important for understanding foreign text. And finally to language incompetence Example of translator's mistakes which are resulted from ignorance of historical realia is far example the transference of the realia “Reconstruction rule” in translation of Harper Lee's novel “To kill a mocking bird”. “Reconstruction” (with the capital letter) is known as a period of the so-called “reorganization” of the South (1867-1877). This period which was vividly, though from candid reactionary positions depicted in the famous M. Mitchel's novel “Gone with the wind”, was always perceived by orthodox southerners as the time of their greatest humiliation, as the darkest era in the history of the South.

References:

1. Newmark P. Approaches to translation. – M., 1981.
2. Mc Mordie W. English idioms and how to use them. – L., 1956.
3. Yuldasheva Ch. In original and translation. – T., 1989.
4. Chomsky N. Language and mind., 1972.
5. Barkhudarov L.S. Language and translation. – M., 1975.
6. Vereshagin E.M., Kostomarov A.V. Lingua-country study theory of word. – M., 1973.
7. Atabekova, Feruza Hujamkulovna. "Badiiy asarlarda realiyalar tarjimasi (o'zbek-ingliz tarjimachiligi misolida)." *Science and Education* 3.2 (2022): 681-686.
8. Atabekova, F. H. (2022). Badiiy asarlarda realiyalar tarjimasi (o'zbek-ingliz tarjimachiligi misolida). *Science and Education*, 3(2), 681-686.

O'ZLASHGAN SO'ZLARNING ZAMONAVIY NEMIS TILIDAGI ROLI

Babayev Maxmud Tashpulatovich

Buxoro davlat universiteti

"Tarjimashunoslik va lingvodidaktika" kafedrasi o'qituvchisi

email: maxmudbabaev1963@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada nemis tilida sodir bo'layotgan leksik o'zgarishlar muhokama qilinadi. Ushbu o'zgarishlar nemis tiliga turli tillardan o'zlashgan so'zlarning faol kirib borishi bilan bog'liq. Hozirgi vaqtda turli texnologik, siyosiy, geosiyosiy va boshqa sabablarga ko'ra ingliz tili bu borada eng faol til hisoblanadi.

Kalit so'zlar: o'zlashgan so'zlar, xorijiy so'zlar, zamonaviy nemis tili, nemis tiliga o'zlashgan so'zlar tarixi.

РОЛЬ ЗАИМСТВОВАННЫХ СЛОВ В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. В данной статье рассматриваются лексические изменения, происходящие в немецком языке. Эти изменения обусловлены активным проникновением в немецкий язык заимствованных слов из разных языков. В настоящее время, ввиду различных технологических, политических,

геополитических и других причин, наиболее активным в этом плане является английский язык.

Ключевые слова: заимствования, иностранные слова, современный немецкий язык, история заимствований немецкого языка.

THE ROLE OF ADVERSE WORDS IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE

Abstract. This article examines the lexical changes taking place in the German language. These changes are caused by active intrusion of foreign words from different languages into German. Nowadays due to a variety of technological, political, geopolitical and other reasons the English language is the most active.

Key words: foreign words, borrowed word, modern German language, history of the German language.

Ko'tarilgan muammo hozirgi vaqtda jadal rivojlanayotgan milliy tillarning o'zgaruvchanligi bilan bog'liq bo'lib, bunga mahalliy va xorijiy tilshunoslarning qiziqishi tobora ortib bormoqda. Ishning maqsadi zamonaviy nemis tilidan olingan so'zlarni tahlil qilishdir. Belgilangan maqsad eksperimental leksik tadqiqotning quyidagi kompleks metodologiyasini belgilab berdi: 1) tezaurus usuli; 2) kontekstli usul; 3) tavsiflovchi usul; 4) etimologik usul.

Til - bu ma'lum bir jamiyat tarixining ko'zgu tasviri bo'lgan o'ziga xos mobil tizimdir. A. V. Ponomareva ta'kidlaganidek, "leksik o'zgarishlarni alohida tematik va leksiko-semantik guruhlarda kuzatish leksik tizimning qaysi qismlari va ular ekstralingvistik omillar ta'siriga qanday munosabatda bo'lishlari haqida aniqroq tasavvur beradi" [2, 261-345b.].

Agar biz zamonaviy Germaniya tarixiga nazar tashlasak, turli vaqtlarda turli tillar nemis tiliga katta ta'sir ko'rsatganligini ko'ramiz. Rim imperiyasi davrida *Sichel, Mühle, Münze, Korb* kabi so'zlar nemis tiliga lotin tilidan o'zlashgan. O'ttiz yillik urush (1618—1648) davrida nemis tiliga bir qator italyan harbiy so'zlari ham qo'shildi: *Soldat, Pistole* Keyinchalik Fransiya dunyoda modani belgilovchi bo'ldi. Avvalo, adabiyot va inqilob tufayli Fransiya dunyoga frantsuz tilidan internatsional so'zlarga aylangan ko'plab so'zlarni berdi: *Radikal, Revolution, Parlament, Sozialismus, Lokomotive, Telegramm, Telefon*.

Ikkinchi Jahon urushidan keyin bo'lingan Germaniyaga birdaniga ikki tomondan lingvistik ta'sir o'tkazila boshlandi: bir tomondan, Germaniya demokratik respublikasi hududidagi nemis tili rus tilidan olingan o'zlashgan so'zlar bilan to'ldirildi: *Aktiv, Kollektiv, Kosmonaut, Datscha, Kombinat, Dispatcher, Subbotnik, Sputnik, Kommissar, Apparatschik, Pionier, Politbüro, Timurtrupp*. Boshqa tomondan, Germaniya federativ respublikasi hududidagi tilga quyidagi anglisizmlar va amerikanizmlar kirib keldi hamda ular bugungi kungacha saqlanib qolgan: *Job, Management, Laser, Aftershave, Look, Boots, Jeans, Comics, Hit, Headline, Spot, Reklame, Spray, Teenager*.

Hozirgi vaqtda zamonaviy nemis tilida xorijiy leksikaning miqdori ortib bormoqda, bu tilning yangi atamalar, sinonimlar va tushunchalar bilan boyib ketishiga olib keladi. Bugungi kunga kelib, ingliz tili dunyoning ko'plab tillariga eng katta ta'sir ko'rsatmoqda. Nemis tili ham bundan mustasno emas. Bunga bir qancha omillar sabab bo'ladi. Misol uchun, ingliz va nemis tillarining qarindosh tillar ekanligi, shubhasiz, ingliz tilidan ba'zi tushunchalar va atamalarning nemis tiliga o'zlashtirilishiga yordam beradi.

I. V. Kolmakova o'z maqolasida anglisizmlarni asosli va asossiz o'zlashgan so'zlarga bo'lish mumkinligini ta'kidlaydi [1, 302-305b.]. Asosli o'zlashgan so'zlar- bu nemis tilida o'xshashi bo'lmagan yoki uni shakllantirish qiyin bo'lgan so'zlar. Asossiz o'zlashgan so'zlar nemis tilida ekvivalenti bo'lgan so'zlardir.

Quyida ilm-fan va iqtisod sohasidagi ingliz tilidan asosli o'zlashgan so'zlar va ularning nemis tilidagi o'xshashligining ba'zi misollari keltirilgan:

- _ *Brainstorming* – *Methode zur Erkenntnisgewinnung in der Forschung*;
- _ *Computer* – *elektronische Rechenanlage*;
- _ *cash and carry* – *Verkauf ohne Bedienung*;
- _ *Investment* – *Wert- oder Geldanlage*;
- _ *Copyright* – *Urheberrecht*.

Ushbu misollar tufayli biz hamma so'zlar ham nemis tilida qisqa, ixcham muqobiliga ega emasligini ko'ramiz. Shu sababli, ko'pincha chet el so'zlari nemis tilida qo'llaniladi va ko'p yillar davomida saqlanib qoladi.

Quyida nemis tilidagi asossiz anglisizmlar va ularning muqobil shakllariga misollar keltirilgan:

Ingliz tilida	nemis tilida
<i>Job</i>	<i>Arbeit</i>
<i>Tips</i>	<i>Ratschläge</i>
<i>Team</i>	<i>Mannschaft</i>
<i>Poster</i>	<i>Plakat</i>

Ushbu misollar shuni ko'rsatadiki, bu anglisizmlarni nemis ekvivalentlari bilan osongina almashtirish mumkin.

Quyida musiqa va ommaviy axborot vositalari va ularning nemis tilidagi muqobil shakllari bilan bog'liq asoslangan anglisizmlar va amerikanizmlarga misollar keltirilgan:

- _ *Actionfilm – Spielfilm mit spannender Handlung und knappem Dialog;*
- _ *Charts – Hitliste der meistverkauften Tonträger, Bücher, Filme usw. in einem bestimmten Zeitraum;*
- _ *Comeback – Wiederauftreten eines Politikers, Künstlers oder Sportlers nach längerer Pause;*
- _ *Headline – Aufmacher, Hauptüberschrift, Schlagzeile einer Zeitung;*
- _ *Interview – Gespräch von Journalisten mit Persönlichkeiten über aktuelle Tagesfragen*

Ko'pgina zamonaviy tilshunoslar nemis tiliga juda ko'p o'zlashgan so'zlarning kiritilishidan xavotirda. Bu ma'lum darajada tilning ma'lum darajada qotib qolishidan dalolat beradi, bu esa uning milliy koloritining qisman yo'qolishiga olib keladi. Boshqa tomondan, shuni tushunish kerakki, bu mutlaqo tabiiy jarayon bo'lib, usiz dunyoda biron bir til qila olmaydi. Nemis tilining lingvistik madaniy merosi uchun xavf faqat o'zlashtirilgan so'zlarni noto'g'ri ishlatish va haddan tashqari ko'p ishlatishdir, shu bilan birga xorijiy tillardan ma'lum tushuncha va ma'nolarni kiritish milliy tilga hech qanday xavf tug'dirmaydi. Aksincha, bunday so'zlar odatda yangi tushunchalarni aniq va ixcham tushuntirish yoki tavsiflash uchun o'z til vositalarining yetarli emasligi sababli paydo bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Колмакова И. В. Современный немецкий язык // Молодой ученый. – 2015. – № 4. – С. 302–305.
2. Пономарёва А. В. Роль рурского региолекта в языковой ситуации города Эссен (Германия) // Социолингвистические проблемы вариативности языка как целостной структуры: коллективная монография. М.: Изд-во «Перо», 2015. 491 с.

URG'UNING SEMANTIK-GRAMMATIK VA USLUBIY XUSUSIYATLARI

Salixova Nodira Nurullayevna

Tarjimashunoslik va lingvodidaktika kafedrasida katta o'qituvchisi

O'zbek tilida urg'u supersegment (ustama) vositalardan biri, u tilning turli sathlariga tushib nutq jarayoni zanjirini tashkil qilishda muhim fonostilistik vazifa bajaradi. Ammo urg'uning uslubiy roli haqida hatto o'zbek tili stilistikasiga oid

darsliklarda ham ma'lumot berilmagan. Holbuki, urg'u ma'lum bir so'zni to'g'ri talaffuzini belgilash bilan birga, uning stilistik bo'yodkorligini ham ko'rsatadi.

Urg'u orqali qo'shimcha ma'no bo'yog'ini hosil qilishda ohang asosiy rol o'ynaydi. Bunda so'zning denotativ ma'nosi o'zgarmay, turli konnotativ ma'nolar hosil bo'ladiki, bu o'z navbatida uslubiy rang-baranglikni vujudga keltiradi.

O'zbek tilida logik urg'u boshqa ko'pgina tillardagi kabi fikriy jihatdan ahamiyatli bo'lgan elementni ajratish, kuchaytirish uchun xizmat qiladi. Bu ajratish

o'sha elementning kuchli aytilishi bilan bog'liqdir. Bunday kuchaytirish shu

elementning so'nggi bo'g'inida o'zining eng yuksak nuqtasiga etadi. Bu hodisa havo oqiminigina kuch ayishi emas, balki umumiy tonningohangning ko'tarilishidir. Logik urg'u biror narsani ta'kidlashda, birini ikkinchisiga zid qo'yishda ham uchraydi. Logik urg'u o'z tabiatiga ko'ra grammatik formalar bilan ham aloqadordir. Masalan: Qaratqich va tushum kelishigidagi so'zlar mazmunan birinchi o'rinda bo'lganida, logik urg'u olishi bilan birga, ko'pincha o'z belgilarini ham saqlaydi.

Belgisiz qo'llangan takdirda esa logik urg'u olmaydi. Nutqda bunga e'tiborsizlik natijasida mantiqiyuslubiy nuqsonlar vujudga keladi. Shuningdek, urg'u gapning mazmuniga aniqlik kiritadi va gapdagi bo'laklarning qimmatini belgilaydi.

Logik urg'u ma'lum darajada gapda so'zlar tartibi bilan ham bog'lanadi.

Mantiq urg'usiga qarab gapning tartibi ham o'zgarishi mumkin:

-U poezdda keladi

-U keladi poezdda.

Ikkinchi gapda ta'kidlash, bo'rttirish ma'nosi kuchli ifodalangan. Odatdagi tartib logik-grammatik va uslubiy talab bilan o'zgaradi.

She'riyatda mazmun jihatdan asosiy xisoblangan bo'lak o'z tipik o'rnidan qat'iy nazar logik urg'u olib, hamma vaqt misra boshiga chiqariladi:

Shitirladi hovling to'la kuz,

Shitirladi xazonlar-jonim. (U.Azim)

Emotsiyalarni ifodalash, ekspresivlik uchun logik urg'u olgan.

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

36	Malaka oshirishning nazariy asoslari. Madaniyat muassasalarining vocal o'qituvchilari va qo'shimcha ta'lim	A.M.Dushabayev (Jizzax)	69
37	Milliy frazeologizmlarni tarjima qilishning o'ziga xos xususiyatlari	M.A.Radjabova, Yu.Ya.Shukurova	71
38	Realias and the problem of understanding the text	F.X.Azimova (Jizzakh)	72
39	O'zlashgan so'zlarning zamonaviy nemis tilidagi roli	M.T.Babayev	74
40	Urg'uning semantic-grammatik va uslubiy xususiyatlari	N.N.Salixova	76
41	Discursive importance of literary translation	N.A.Haydarova	77
42	Translation equivalence problem	N.S.Zokirova	79
43	Xushmuomalalik, evfimizm va feys refleksiyasi	N.X.Ruziyeva	81
44	Topishmoqlardagi mushtarak obrazlar haqida	S.S.Xudoyev	82
45	Language learning in early childhood	D.A.Yarmatova (Jizzakh)	85
46	Goethe ist die grosse figure der welf literatur	F.U.Yakubov (Jizzakh)	86
47	Factors affecting language learning	G.G.Abdullayeva	88
48	Using peer -assessment and self- assessment in the EFL classroom	B.Ikromova	90
49	Экспериментальная проверка эффективности разработанных методов обучения креативному письму	C.Ж.Хамраходжаева (Ташкент)	91
50	Individual aspects of teaching speaking skills: fluency and accuracy	F.X.Bozороva (Jizzakh)	93
51	Chet tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiya va zamonaviy innovatsion texnologiyalar, metodlardan foydalanish	D.A.Dadajanova (Toshkent)	95
52	Talabalarni xorijiy tillardan kasbiy mobilligini rivojlantirish metodikasi	T.X.Suyunova (Jizzax)	96
53	Advantages of teaching English to young learners through songs	G.I.Xamroyeva	98
54	Понятие английских терминов «пилигрим» и «паломничество»	F.S.Voxidova, R.Xolikov	99
55	Efficacious methods to teach a child English as a second language	F.F.Djalolov, Sh.I.Rahmatova	101
56	The productive methods of rising students' motivation in English classes	F.F.Djalolov	102
57	Hoerverstehen-eine der wichtigsten Fertigkeiten der Fremdsprache	M.Mamashayeva, NamDu	104
58	Modern approaches and perspectives of teaching foreign languages	N.N.Salixova, R.R.To'ymurodova	105
59	Konnotativ ma'noning fonetik vositalarda ifodalanishi	F.O.Narzullayeva	107
60	Ingliz tilini o'rganishda kollokatsiyalardan foydalanishning ahamiyati	Yu.Ch.Mehmonova	108
61	Lingvomadaniy aspect tushunchasining vazifadorlik ko'lami	M.X.Ruziyeva	111
62	The specificities of the concept of "anger" in the linguoculture of the English language	D.F.Ubaydullayeva	112
63	Cross -cultural pragmatics as a branch of pragmatics	Sh.I.Azimova	114
64	The role of educational tourism for sustainability	N.Mahmudova	116
65	Tarjima strategiyalarini o'rganish muammolari	Sh.R.To'yboyeva	119
66	Konseptning sintaktik ifodalanishi	Z.N.Sirojova	121
67	Tarjimonlik faoliyati va tarjima tarixi	F.B.Irgasheva	123
68	Fransuz va o'zbek tillarida hayrat va shubha diskursida frazemalar ishtiroki	O.I.Adizova, Sh.D.Xolova	124
69	Bolalar o'yinlari xalqning milliy an'analaridan so'zlaydi	O.I.Adizova, G.S.G'aybullayeva	125
70	Ilk fransuz grammatiklari ilmiy qarashlarida urg'ularning o'rni va ahamiyati	R.R.Radjabov	128
71	Functions of metaphoric terms in religious language	M.O.Subxonova	129
72	Badiiy matnlar tarjimasida frazeologizmlarning tarjima muammolari	D.F.Abduraximova	132
73	Ilmiy-texnik matnlar tarjimasining o'ziga xos jihatlari	D.I.Mehmonova	133
74	The image of sweetheart in Shakespeare's sonnets	N.N.Salixova Z.N.Muhiddinova	134
75	Communication and politeness strategies	N.X.Ruziyeva, M.T.Shavkatova	135
76	The difficulties of translating Navoi's ghazals into English	D.Z.Olimova, Z.N.Turaeva	137